

MÜNDƏRİCAT

Metodik göstərişin məqsədi	2
Metodik göstərişdə istifadə olunan terminlər	2
Metodik göstərişin hüquqi bazası	2
Metodik göstərişin metodoloji bazası	3
Tapşırığın qəbul edilməsi üzrə tövsiyələr	4
<i>Maliyyə hesabatı çərçivələrinin tətbiq edilə bilməsi</i>	4
<i>Rəyin forması</i>	4
Auditin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi üzrə tövsiyələr.....	5
Rəy formalaşdırılması və hesabat verilməsi üzrə tövsiyələr.....	5
<i>Maliyyə hesabatlarının tam dəsti və ayrıca maliyyə hesabatları və ya belə maliyyə hesabatlarının xüsusi elementi haqqında hesabat verilməsi</i>	5
<i>Müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə auditor hesabatında</i>	6
Praktik tətbiqi və digər izahedici materiallar	7
<i>Tapşırığın qəbul edilməsi üzrə tövsiyələr</i>	7
<i>Maliyyə hesabatı çərçivələrinin münasibliyi</i>	8
<i>Rəyin forması</i>	8
Auditin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi üzrə tövsiyələr.....	9
Rəy formalaşdırılması və hesabat verilməsi üzrə tövsiyələr.....	10
<i>Müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə fərqli rəy, auditor hesabatında izahedici paraqraf və digər məsələlər paraqrafı</i>	10
<i>Tərəflərun öhdəlikləri</i>	11
<i>Sifarişçi subyektin öhdəlikləri aşağıdakılardır:</i>	11
<i>Auditorun öhdəlikləri aşağıdakılardır:</i>	11
YEKUN MÜDDƏALAR	12
Nümunə 1:	14
Numunə 2:	16
ƏLAVƏ 1	18
ƏLAVƏ 2.....	19
İstifadə edilmiş ədəbiyyatlar:.....	24

Metodik göstərişin məqsədi

Bu metodik göstərişin məqsədi - ölkəmizdə iqtisadi islahatların sürətləndirilməsi, dövlət idarəetmə strukturlarının təkmilləşdirilməsi, şəffaflığın artırılması, qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi və əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması istiqamətində Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən 2016-cı ilin birinci yarımili ərzində təsdiq edilmiş normativ hüquqi aktlarda auditin daha geniş tətbiqini nəzərdə tutan müddəaların reallaşdırılmasını və bu sahədə müstəqil audit qarşısında duran vəzifələrin icrasını təmin etməkdir.

Metodik göstərişdə istifadə olunan terminlər

- "aidiyyəti şəxs" anlayışı Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 49.1 maddəsinə müvafiq olaraq (**Əlavə 1**);
- "Xalis aktivlər" - bütün öhdəliklər çıxıldıqdan sonra təsərrüfat subyektinin aktivləri üzrə qalan dəyəridir (Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirinin 09 fevral 2012-ci il tarixli Q-02 №-li qərarı ilə təsdiq olunmuş "Dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlar da büdcə təşkilatları üçün milli mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq mühasibat uçotunun təşkili və aparılmasına dair təlimat");
- "Aktivlər" - keçmiş hadisələrin nəticəsi kimi müəssisə tərəfindən idarə olunan və müəssisəyə gələcəkdə iqtisadi səmərə gətirə biləcəyi gözlənilən ehtiyatdır (resursdur). ("Kommersiya təşkilatları üçün milli mühasibat uçotu standartlarının konseptual əsasları"nın 21-maddəsi).
- "Tarixi maliyyə məlumatları" - müvafiq müəssisə ilə əlaqədar maliyyə terminləri ilə ifadə olunmuş, birbaşa olaraq həmin müəssisənin mühasibat uçotu sistemindən götürülmüş, keçmiş dövrlərdə baş vermiş iqtisadi hadisələri və ya keçmişdə müəyyən vaxt kəsiklərində hökm sürən iqtisadi şərait və ya vəziyyətləri təsvir edən məlumatlar nəzərdə tutulur (200 sayılı BAS).
- "Maliyyə hesabatları" - müəyyən bir zaman kəsiyində müəssisənin təsərrüfat resursları və ya öhdəlikləri barədə məlumatları və müəyyən bir dövr üçün onlarda baş vermiş dəyişiklikləri, o cümlədən müşayiətedici qeydləri üçüncü şəxslərin diqqətinə çatdırmaq məqsədilə maliyyə məlumatlarının strukturlaşdırılmış təsəvvüründən ibarətdir. "Maliyyə hesabatı" termini bir qayda olaraq, maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinin tələblərinə uyğun olaraq tərtib edilən maliyyə hesabatlarının tam dəstini ehtiva edir (200 sayılı BAS).

Metodik göstərişin hüquqi bazası

Hüquqi baza - "İnvestisiya fondları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə "İnvestisiya fondları haqqında" Azərbaycan Respublikasının 21 aprel 2016-cı il tarixli Qanunu, ölkə Prezidentinin 2016-cı il 26 fevral, 9 və 10 mart tarixli müvafiq Fərmanları, 2016-cı il 11 aprel tarixdə Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə təsdiq edilmiş nizamnaməsi, "Ərzaq məhsullarının tedarüku və təchizati" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinin yaradılması və fəaliyyətinin təşkili haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, "Azərxaçça" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 5 may 2016-cı il tarixli Sərəncamıdır (**Əlavə 2**).

09 mart 2016-cı il tarixli "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə aşağıdakı dəyişiklik edilmiş və Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə müvafiq olaraq bank sirrini təşkil edən məlumatlar yalnız müştərilərin özlərinə və onların nümayəndələrinə, həmçinin kənar auditorlara və maliyyə bazarlarına nəzarət orqanına verilməsi, auditor yoxlamasının "Auditor xidməti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq həyata keçirilməsi ehtiva olunmuşdur.

09 mart 2016-cı il tarixli "Qiyətli kağızlar bazarı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə emitentlərin illik hesabatının tərkibinə maliyyə hesabatları ilə bərabər onun yoxlanılması üzrə kənar auditor rəyi əlavə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 10 mart tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının nizamnaməsində və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 11 aprel tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində bu qurumların məcburi audit subyektli olmaları ehtiva olunmuşdur.

Açıqlama: Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının və Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin illik maliyyə hesabatları kənar auditor tərəfindən Beynəlxalq audit standartlarına müvafiq olaraq audit olunmalı, müvafiq rəy formalaşdırılmalı və hesabat verilməlidir.

Metodik göstərişin metodoloji bazası

Ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementlərinin, hesablarının, yaxud maddələrinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edillən təsərrüfat subyektlərində və ya audit subyektlərində audit aparılan zaman, əsasən, maliyyə hesabatlarının tam dəstinə tətbiq edilən Beynəlxalq Audit Standartlarının (BAS) tələbləri təmin edilir. Belə ki, 100-700 sayılı Beynəlxalq Audit Standartları (BAS-lar) maliyyə hesabatlarının auditinə tətbiq edilir və digər tarixi maliyyə məlumatlarının auditinə tətbiq olunduqda, onlar vəziyyətə uyğunlaşdırılmalıdır. Ancaq, həmin təsərrüfat subyektlərində maliyyə hesabatlarının müəyyən bir elementi və ya ayrıca bir balans hesabı üzrə, məsələn, xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təsdiqlənməsi üçün audit tələb olunduqda tətbiq edilir .

Bu halda 805 sayılı "XÜSUSİ MÜLAHİZƏLƏR – AYRICA MALİYYƏ HESABATLARININ VƏ MALİYYƏ HESABATI XÜSUSİ ELEMENTLƏRİNİN, HESABLARININ VƏ YA MADDƏLƏRİNİN AUDİTİ" BAS burada göstərilən BAS-ların tələbləri təmin edilməklə tətbiq edilir. Ayrıca maliyyə hesabatları və maliyyə hesabatının xüsusi elementi, hesabı və ya maddəsi ümumi və ya xüsusi təyinatlı cərcivələrə müvafiq olaraq hazırlana bilər. Əgər onlar xüsusi təyinatlı çərçivəyə əsasən hazırlanmışsa, bu zaman onların auditinə də 800 sayılı BAS tətbiq olunur. Məsələn, vergi qanunvericiliyinə uyğun və ya səhmdar paylarının müəyyənləşdirilməsi məqsədilə və s.

805 sayılı BAS digər BAS-ların tələblərini ləğv etmir və konkret tapşırığın şərtlərinə aid ola biləcək bütün xüsusi mulahizələri təsvir etmir.

Ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementlərinin, hesablarının, yaxud maddələrinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təsdiqlənməsinin auditində bu BAS-ı tətbiq edərkən auditorun məqsədi aşağıdakılar üçün əhəmiyyətli olan xüsusi mulahizələri lazımi qaydada nəzərdən keçirməkdir:

- (a) Tapşırıqların qəbul edilməsi;
- (b) Həmin tapşırıqların planlaşdırılması və yerinə yetirilməsi; habelə
- (c) Ayrıca maliyyə hesabatlarına, maliyyə hesabatının xüsusi elementinə, hesabına və ya maddəsinə dair rəy formalaşdırılması və hesabat verilməsi.

Tapşırığın qəbul edilməsi üzrə tövsiyələr

200 sayılı BAS-a uyğun olaraq, auditor auditə tətbiq edilə bilən bütün BAS-lara əməl etməlidir. Ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementlərinin, həmçinin təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təsdiqlənməsinin audit zamanı auditorun müəssisənin maliyyə hesabatları dəstəsinin auditini keçirməyə cəlb edilməməsindən asılı olmayaraq, bu tələbə riayət olunur. Əgər auditor müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstəsinin auditini keçirməyə cəlb edilməyibsə, bu zaman auditor ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya belə maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təsdiqlənməsinin auditinin BAS-lara uyğun keçirilməsinin praktik cəhətdən mümkünlüyünə əmin olmalıdır.

Maliyyə hesabatı çərçivələrinin tətbiq edilə bilməsi

210 sayılı BAS-a uyğun olaraq, auditor maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı tətbiq edilən maliyyə hesabatı çərçivələrinin tətbiq edilə bilməsini dəyərləndirməlidir. Ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatı xüsusi elementlərinin, hesablarının, yaxud maddələrinin, həmçinin təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təsdiqlənməsinin audit zamanı bu dəyərləndirmə çərçivəsində auditor müəyyənləşdirməlidir ki, maliyyə hesabatı çərçivələrinin tətbiqinin, maliyyə hesabatında və ya onun elementində açıqlanan məlumatın məqsədli istifadəçilər tərəfindən düzgün başa düşülməsi üçün məlumatların təqdimatını təmin edəcəkm.

Rəyin forması

210 sayılı BAS-a əsasən, audit tapşırığının razılaşdırılmış şərtləri auditor tərəfindən verilməli bütün hesabatların formasını əhatə etməlidir. Ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli

əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditi zamanı auditor rəyin nəzərdə tutulan formasının bu tapşırığın şərtlərinə uyğun olub-olmadığını müəyyənləşdirməlidir.

Auditin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi üzrə tövsiyələr

200 sayılı BAS-a görə, BAS-lar maliyyə hesabatlarının auditi məqsədləri üçün yaradılmışdır; digər tarixi maliyyə məlumatlarının auditinə tətbiq olunduqda, onlar şəraitə görə uyğunlaşdırılmalıdır. Ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatı xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditi zamanı auditor auditə tətbiq edilməli bütün BAS-ları konkret tapşırığın şərtinə uyğunlaşdırılmalıdır.

Rəy formalaşdırılması və hesabat verilməsi üzrə tövsiyələr

Ayrıca maliyyə hesabatları və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementi, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsi üzrə rəy formalaşdırarkən və hesabat verərkən auditor konkret tapşırığın şəraitinə uyğunlaşdırılmış 700 sayılı BAS-ın tələblərini rəhbər tutmalıdır.

Maliyyə hesabatlarının tam dəsti və ayrıca maliyyə hesabatları və ya belə maliyyə hesabatlarının xüsusi elementi haqqında hesabat verilməsi

Əgər auditor müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditi üzrə tapşırıqla bərabər eyni vaxtda ayrıca maliyyə hesabatları və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementi, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsi üzrə hesabat hazırlamaq tapşırığını yerinə yetirməyə razılaşırsa, bu zaman o, hər bir tapşırıq üzrə ayrıca rəy bildirməlidir.

Ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatı xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditinin nəticələri üzrə hesabat müəssisənin auditi aparılmış maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə auditor hesabatı ilə birlikdə dərc edilə bilər. Əgər auditor ayrıca maliyyə hesabatının və ya maliyyə hesabatı xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin təqdimatının maliyyə hesabatlarının tam dəstindən yetərincə fərqlənmədiyi qənaətinə gələrsə belə, bu zaman, auditor, ayrıca maliyyə hesabatı və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementi üzrə, həmçinin, təsərrüfat

subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsi üzrə rəyi maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə rəydən fərqləndirməlidir.

Müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə auditor hesabatında fərqli rəy, izahedici paraqraf və ya digər məsələlər

Əgər müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə fərqli rəy bildirilsə və ya həmin hesabatı izahedici paraqraf və digər məsələlər paraqrafı daxil edilərsə, auditor bunun ayrıca maliyyə hesabatına və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinə,, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinə mümkün təsirini müyyənləşdirməlidir. Zərurət olduqda, auditor ayrıca maliyyə hesabatı və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementi, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsi üzrə fərqli rəy tərtib etməli, yaxud auditor hesabatına izahedici paraqraf və ya digər məsələlər paraqrafı daxil etməlidir.

Əgər auditor müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstinə dair mənfi rəy bildirmək və ya rəy verməkdən imtinanın zəruri olduğu qənaətinə gələrsə, bu halda 705 sayılı BAS-a uyğun olaraq, onun ayrıca maliyyə hesabatı və ya həmin maliyyə hesabatının xüsusi elementi, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsi üzrə müsbət rəyi eyni auditor hesabatına daxil etmək hüququ yoxdur. Əks halda, həmin müsbət rəy bütövlükdə müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə mənfi rəyə və ya auditorun rəy verməkdən imtinasına zidd olacaqdır.

Əgər auditor müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə mənfi rəy bildirmək və ya rəy verməkdən imtina etmək zərurəti barədə nəticəyə gəlsə, lakin buna baxmayaraq, həmin maliyyə hesabatlarının tərkibinə daxil olan xüsusi elementin ayrıca auditori çərçivəsində müsbət rəy bildirməyin məqsədəuyğun olduğunu hesab edərsə, onun yalnız aşağıdakı hallarda buna hüququ vardır:

- (a) Auditorun belə etməsi qanun və ya qaydalarla qadağan olunmadıqda;
- (b) Auditor hesabatı mənfi rəy və ya rəy verməkdən imtina ilə birlikdə dərc edilə bilmədikdə; habelə
- (c) Xüsusi element müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstinin əsas hissəsini təşkil etmədikdə. (Məsələn debitor borcları)

Auditor maliyyə hesabatlarının tam dəstinin ayrıca maliyyə hesabatı üzrə (məsələn, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatı) o zaman müsbət rəy bildirmir ki, o, maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə mənfi rəy bildirmiş və ya rəy verməkdən imtina etmiş olsun. Bu tələb hətta auditor hesabatının ayrıca maliyyə hesabatları üzrə mənfi rəy və ya rəy verməkdən imtina edilməsi ilə birlikdə dərc edilmədiyi hallarda da tətbiq olunur. Çünki hesab edilir ki, ayrıca maliyyə hesabatları maliyyə hesabatının mühüm hissəsini təşkil edir.

Praktik tətbiqi və digər izahedici materiallar

Tapşırığın qəbul edilməsi üzrə tövsiyələr

BAS-ların tətbiqi

- 200 sayılı BAS tələb edir ki, auditor: (a) maliyyə hesabatlarının auditi tapşırıqları ilə əlaqədar tətbiq olunan etik normalara, o cümlədən mustəqilliklə bağlı tələblərə və (b) həmin auditə aid olan bütün BAS-lara əməl etməlidir. Bundan əlavə, auditor həmin audit zamanı bütövlükdə bütün BAS-ları və ya onun hər hansı bir tələbini – tələb şərti olduğu, şərait isə mövcud olmadığı üçün tətbiq edə bilmədiyi hallardan savayı, BAS-ların bütün tələblərinə əməl etməlidir. Müstəsna hallarda auditor BAS-ların müvafiq tələblərindən kənara çıxmağı və belə tələblər üzrə məqsədlərə nail olmaq üçün alternativ audit prosedurlarını yerinə yetirməyi zəruri hesab edə bilər.
- Auditor eyni vaxtda müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditini keçirmədikdə ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditinə tətbiq olunan BAS-ların tələblərinə riayət etmək praktik baxımdan mümkün olmaya bilər. Belə hallarda auditor, bir qayda olaraq, müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditini həyata keçirmək üçün cəlb edilmiş auditor qədər müəssisə və onun mühiti, o cümlədən daxili nəzarəti haqqında anlayışa malik olmur. Bundan əlavə, auditor, adətən, müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditi zamanı əldə edilən uçot məlumatları və digər mühasibat məlumatları haqqında ümumi keyfiyyətli audit sübutlarına malik olmur. Buna müvafiq olaraq, mühasibat uçotu məlumatları əsasında əldə etdiyi audit sübutlarının təsdiqlənməsi üçün auditorun əlavə məlumatlara ehtiyacı ola bilər. Maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditi zamanı, müəyyən BAS-lar auditi keçirilən elementə qeyri-mütənasib olan audit işini nəzərdə tuta bilər. Məsələn, 570 sayılı BAS-ın tələblərinin təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditi zamanı münasib olsa da, onlara əməl edilməsi praktiki olaraq mümkün olmaya bilər, çünki auditordan həddən artıq böyük əmək sərf etmək tələb olunur. Əgər auditor ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin BAS-lara uyğun auditinin praktik cəhətdən məqsədəuyğun olmaması barədə nəticəyə gələrsə, bu zaman o, rəhbərliklə digər tipli tapşırıqların yerinə yetirilməsinin mümkünlüyünü muzakirə edə bilər.

Maliyyə hesabatı çərçivələrinin münasibliyi

Ayrıca maliyyə hesabatları və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementi maliyyə hesabatlarının tam dəstinin hazırlanması məqsədləri üçün standartlar hazırlayan səlahiyyətli və ya rəsmən tanınmış təşkilatlar tərəfindən müəyyən edilən maliyyə hesabatlarının çərçivələrinə əsaslanan maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə (məsələn, Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına) müvafiq olaraq hazırlana bilər. Bu halda tətbiq olunan çərçivələrin münasibliyinin müəyyənləşdirilməsi zamanı tələb edilə bilər ki, həmin çərçivələr ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin təqdimatına müvafiq olaraq onların əsaslandığı və məlumatın yetərinə açıqlanmasını təmin edən çərçivənin bütün tələblərini əhatə edib-etmədiyini müəyyənləşdirsin.

Rəyin forması

Auditor tərəfindən ifadə edilməli rəyin forması maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrindən və qüvvədə olan qanun və ya qaydalardan asılıdır. 700 sayılı BAS-a müvafiq olaraq:

(a) Ədalətli təqdimat çərçivəsinə uyğun olaraq hazırlanmış maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə müsbət rəyi ifadə edərkən, qanun və ya qaydalarda digər hal nəzərdə tutulmayıbsa, auditor rəyində aşağıdakı ifadə formalarından biri istifadə olunmalıdır:

- (i) maliyyə hesabatı [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun olaraq, bütün əhəmiyyətli aspektlərdən ədalətli əks etdirir; yaxud
- (ii) maliyyə hesabatı [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun olaraq, düzgün və ədalətlitəsəvvur yaradır;

(b) Uyğunluq çərçivəsinə uyğun olaraq hazırlanmış maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə müsbət rəyi ifadə edərkən, auditor rəyində göstərməlidir ki, maliyyə hesabatları bütün əhəmiyyətli aspektlərdən [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələri standart hazırlayan səlahiyyətli və rəsmən tanınmış təşkilatlar tərəfindən maliyyə hesabatlarının tam dəstinin hazırlanması məqsədləri üçün müəyyən edilmiş maliyyə hesabatları çərçivələrinə (məsələn, Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına) əsaslandıqda, ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditində maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələri birbaşa olaraq maliyyə hesabatının və ya elementin təqdimatını reqlamentləşdirə bilməz. Buna görə də auditor maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivəsi nəzərə alınmaqla, rəyin gözlənilən formasının münasib olub-olmadığını müəyyənləşdirməlidir. Auditor rəyində hansı ifadə formasından ("bütün əhəmiyyətli aspektlərdən ədalətli əks etdirir" və ya "düzgün və ədalətli təsəvvur yaradır") istifadə edilməsi barədə auditorun qərarına aşağıdakı amillər təsir göstərə bilər:

- maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinin yalnız maliyyə hesabatlarının tam dəstinin hazırlanması məqsədləri üçün istifadə edilməsi ilə əlaqədar birbaşa ifadə edilmiş və ya nəzərdə tutulmuş məhdudiyət varmı;
- ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olub-olmaması:
- müəyyən maliyyə hesabatına və ya xüsusi elementə aid olan çərçivənin hər bir tələbinə tamamilə uyğun olması və belə maliyyə hesabatı və ya elementi ilə bərabər müşaiyətə qeydlərin təqdim olunması;

- ədalətli təqdimat zəruri olduqda, birbaşa tələb olunan belə çərçivələrlə yanaşı, əlavə informasiyaların açıqlanmasının təmin edilməsi və ya müstəsna hallarda, belə çərçivələrin tələblərindən kənara çıxılması.

Rəyin nəzərdə tutulan forması barədə auditorun qərarı peşəkar mülahizə əsasında qəbul edilir. Bu qərar ədalətli təqdimat çərçivəsinə uyğun olaraq hazırlanmış ayrıca maliyyə hesabatları və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementi üzrə auditor rəyində “bütün əhəmiyyətli aspektlərdən ədalətli əks etdirir” və ya “düzgün və ədalətli təsəvvür yaradır” ifadələrindən istifadə edilməsinin butövlükdə müəyyən yurisdiksiyada münasib olub-olmamasından asılıdır.

Auditin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi üzrə tövsiyələr

Hər bir BAS-ın münasibliyi dəqiq təhlil tələb edir. Hətta maliyyə hesabatının yalnız xüsusi elementinin auditi keçirildikdə, 240 sayılı BAS , 550 sayılı BAS və 570 sayılı BAS kimi BAS-lar prinsip etibarilə münasibdir, çünki bu element dələduzluq nəticəsində, əlaqəli tərəflərlə sövdələşmələrin və ya maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə uyğun olaraq fəaliyyətin fasiləsizliyi ehtimalının düzgün tətbiq olunmamasının təsiri ilə müəyyən dərəcədə təhrifə məruz qala bilər.

Bundan əlavə, BAS-lar maliyyə hesabatlarının auditin məqsədləri üçün yaradılmışdır və ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsi auditinə tətbiq olunarkən onlar, zərurət olarsa, müvafiq qaydada uyğunlaşdırılmalıdır. Məsələn, rəhbərliyin yazılı təqdimatlarının predmeti tətbiq edilən maliyyə hesabatlarının tam dəstinin əvəzinə maliyyə hesabatının və ya onun elementinin maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə uyğun təqdimatı olacaqdır.

Müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditi ilə eyni vaxtda ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin auditi keçirilən zaman auditor maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditində əldə edilmiş audit sübutlarından maliyyə hesabatının və ya onun elementinin auditin məqsədləri üçün istifadə edə bilər. Bununla belə, BAS-lara uyğun olaraq, auditor maliyyə hesabatının və ya onun elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditini elə planlaşdırmalı və yerinə yetirməlidir ki, maliyyə hesabatı və ya onun elementi üzrə auditor rəyini əsaslandırmaq üçün yetərli münasib audit sübutları əldə etsin.

Maliyyə hesabatlarının tam dəstini təşkil edən ayrıca maliyyə hesabatları, habelə müşayiətedici qeydlər də daxil olmaqla, həmin maliyyə hesabatlarının çoxsaylı elementləri bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədədir. Buna müvafiq olaraq, ayrıca maliyyə hesabatlarının və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin auditi zamanı auditor maliyyə hesabatını və ya onun elementini bütövlükdə maliyyə hesabatlarından ayrıca şəkildə nəzərdən keçirmək imkanına malik olmaya bilər. Nəticədə auditordan auditin qarşıya qoyulmuş məqsədlərinə nail olmaq üçün bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan maddələrlə bağlı tətbiq edilməli prosedurları yerinə yetirmək tələb edilə bilər.

Bundan əlavə, ayrıca maliyyə hesabatı və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementi üçün müəyyənləşdirilmiş əhəmiyyətlik səviyyəsi müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üçün müəyyənləşdirilmiş əhəmiyyətlik səviyyəsindən aşağı ola bilər ki, bu da

audit prosedurlarının xarakteri, müddəti və həcminə və təshih olunmamış təhriflərin qiymətləndirilməsinə təsir edəcəkdir.

Eyni zamanda, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditi zamanı maliyyə hesabatının tam dəstinin tərtib olunduğu tarixlə göstərilən element üzrə aparılan auditin tarixləri üst-üstə düşməyə bilər. Bu halda auditor auditdən keçmiş tam dəstini əsas götürməklə qəbul edilmiş tapşırıq üzrə aparılan auditin tarixi arasında olan dövrün araşdırılmasını elə planlaşdırılmalıdır ki, kifayət qədər audit sübutu əldə edə bilsin.

Rəy formalaşdırılması və hesabat verilməsi üzrə tövsiyələr

700 sayılı BAS-a uyğun olaraq, maliyyə hesabatları üzrə rəy formalaşdırarkən auditor əhəmiyyətli əməliyyatların və hadisələrin maliyyə hesabatlarında təqdim olunan məlumatlara təsirini məqsədli istifadəçilərin düzgün başa düşməsi üçün yetərli olmasını qiymətləndirməlidir. Ayrıca maliyyə hesabatları və ya maliyyə hesabatının xüsusi elementinin, həmçinin, təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsinin auditi zamanı vacibdir ki, müşayiətedici qeydlər də daxil olmaqla, maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinin tələbləri baxımından maliyyə hesabatının və ya onun elementinin məqsədli istifadəçilərə maliyyə hesabatında və ya onun elementində təqdim olunan məlumatları, habelə əhəmiyyətli əməliyyatların və hadisələrin maliyyə hesabatında və ya elementdə nəzərdə tutulan məlumatlara təsirini başa düşmək üçün yetərli olan məlumatların açıqlanmasını təmin etsin.

Bu BAS-ın 2-ci Əlavəsində ayrıca maliyyə hesabatları və maliyyə hesabatının xüsusi elementi üzrə auditor hesabatının nümunələri verilmişdir.

Müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə fərqli rəy, auditor hesabatında izahedici paraqraf və digər məsələlər paraqrafı

Hətta müəssisənin maliyyə hesabatlarının tam dəsti üzrə fərqli rəy, izahedici paraqraf və ya digər məsələlər paraqrafı auditi aparılmış maliyyə hesabatına və ya onun elementinə aid olmasa da, auditor maliyyə hesabatı və ya onun elementi üzrə auditor hesabatının digər məsələlər paraqrafında fərqli rəyə istinad etməyi məqsədəuyğun hesab edə bilər, çünki auditorun fikrincə, bu, auditi aparılmış maliyyə hesabatını və ya onun elementini, yaxud onlara dair auditor hesabatını istifadəçilərin düzgün başa düşməsi üçün vacibdir.

Auditor bütövlükdə maliyyə hesabatı ilə əlaqədar deyil, istisnasız olaraq, müəssisənin fəaliyyətinin nəticələri və pul vəsaitlərinin hərəkəti ilə əlaqədar rəy verməkdən imtina edirsə təsərrüfat subyektinin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri təsərrüfat subyektinin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edildikdə aktivlərin dəyərinin təstiqlənməsi üzrə müsbət rəy ifadə edə bilər. (510 sayılı “İlk audit – ilkin qalıqlar” BAS, A8 paraqrafı və 705 sayılı BAS, A16 paraqrafı).

Tərəflərin öhdəlikləri

Sifarişçi subyektin öhdəlikləri aşağıdakılardır:

1. Qanunvericiliyə uyğun olaraq əvvəlki ilin maliyyə hesabatlarının auditinin keçirilməsini təmin etməlidir.

2. Xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması ilə əlaqədar auditin keçirilməsi üçün bağlanan müqavilədə nəzərdə tutulan aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirməlidir:

- Auditin başlanmasına qədər balans maddələrinin inventarizasiyasının aparılması, bank idarələri və vergi təşkilatları ilə qarşılıqlı hesablaşmalar üzrə üzləşmələrin edilməsi daxil olmaqla mühasibat hesabatının tərtib edilməsi işlərinə hazırlıq üçün Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş bütün tələbləri yerinə yetirmək və bu haqda auditora nəzərdə tutulmuş qaydada və müddətdə məlumat vermək;
- Auditin aparılması üçün lazım olan bütün sənədləşmələri, o cümlədən təsis və qeydiyyat sənədlərini, rəhbər orqanların müşavirələrinin protokollarını, planları, smetaları və auditin aparılması üçün zəruri olan digər məlumatları auditora təqdim etmək.
- Auditorun sorğularına əsasən sifarişçinin rəhbərliyi ilə razılaşdırılmış qaydada, onun əməkdaşlarından yoxlamanın suallarına şifahi və yazılı izahatların tam və vaxtında verilməsini təmin etmək;
- Auditorun bu müqavilənin icrası ilə bağlı zəruri olan audit prosedurlarının yerinə yetirilməsinə şərait yaratmaq, auditin aparılması ilə araşdırılan məsələlərin məhdudlaşdırılmasına yol verməmək.
- İşlərin aparılması, sənədlərin saxlanması üçün sahə ayrılması daxil olmaqla auditin vaxtında və keyfiyyətli aparılması üçün, auditora lazımı şərait yaratmaq.
- Müqavilədə nəzərdə tutulmuş digər öhtəliklər.

Auditorun öhdəlikləri aşağıdakılardır:

- Sifarişçinin təqdim etdiyi sənədlər və məlumatlar əsasında Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunlarını əldə rəhbər tutaraq və Beynəlxalq Audit Standartlarına müvafiq keyfiyyətli və səriştəli audit aparmaq;
- Audit aparılması gedişatında Sifarişçinin təqdim etdiyi sənədlərin qorunub saxlanmasını təmin etmək;
- Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində birbaşa nəzərdə tutulan hallar istisna edilməklə sənədlərin məzmununu şifahi və yazılı şəkildə üçüncü şəxsə açıqlamamaq;
- Sifarişçinin sorğusu üzrə auditin aparılmasına aid qanunvericilik tələbləri haqda, həmçinin auditorun irad və nəticələrinin əsaslandığı normativ aktlar haqda məlumatları təqdim etmək ;
- Audit başa çatdıqdan sonra Sifarişçiyə Beynəlxalq Audit Standartlarına müvafiq tərtib olunmuş auditor rəyi təqdim etmək.

YEKUN MÜDDƏALAR

1) Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən təsdiq edilmiş müvafiq normativ hüquqi aktlara əsasən, Nizamnamə kapitalında dövlətə məxsus səhmlər olan banklar və bank olmayan kredit təşkilatları üzrə xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması zamanı müstəqil auditorun rəyinin olması;

- Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti;
- Televiziya və Radio Verilişləri” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azəravtoyol” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azərxaçça” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Ərzaq məhsullarının tədarükü və təchizatı” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azərxaçça” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;

Aidiyyəti şəxslə dəyəri aktivlərin 5 faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi zamanı müstəqil auditorun rəyinin olmasının məcburiliyi ehtiva olunmuşdur:

- “Azərsu” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azəristiliktəchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Milli Nüvə Tədqiqatları Mərkəzi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azərkosmos” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azəryolservis” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “AzerGold” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azərbaycan Hava Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- Azərbaycan Polad İstehsalı Kompleksi;
- “Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azərbaycan Respublikası Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidmətinin tabeliyində Hərbi Ovçuluq İttifaqı;
- “Azərişiq” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində “Şahdağ Turizm Mərkəzi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Azərbaycan yaşıllaşdırma və landşaft quruluşu” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti;
- “Bakı Metropoliteni” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- “MİDA” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti;
- “Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti;
- səhmdar investisiya fondları üzrə

Açıqlama: Göstərilən qurumların hamısı təşkilati hüquqi formalarına görə məcburi auditin subyektləridir və onların illik maliyyə hesabatları müstəqil auditor tərəfindən təsdiq olunmalıdır. Xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması zamanı tələb olunan müstəqil auditorun rəyi, illik maliyyə hesabatlarının auditindən fərqlidir və bu zaman 805 sayılı “Xüsusi mülahizələr – ayrıca maliyyə hesabatlarının və maliyyə hesabatı xüsusi elementlərinin, hesablarının və ya maddələrinin AUDİTİ” BAS-ı tətbiq edilir.

Misal: Sifarişçi Auditora Xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin və ya aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizini və

daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması ilə əlaqədar 2016-cı ilin may ayının 20-də audit aparılması ilə əlaqədar müraciət etmişdir.

Bu audit qeyd olunan dövrün maliyyə hesabatlarının auditi sayıla bilməz, "Maliyyə hesabatının xüsusi elementlərinin, hesablarının və ya maddələrinin auditi" sayılır, bu halda "aktivlərinin dəyərinin müəyənləşdirilməsi" məqsədi daşıyır və yalnız maliyyə hesabatları dəstinin "Mühasibat balansı" hesabatını (1 № li Kommersiya təşkilatları üçün milli mühasibat uçotu standartı, "maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə", əlavə 3) və ya "Hesabat dövrün sonuna olan maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ı ("Maliyyə hesabatlarının təqdimatı" adlı 1№-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı, maddə 10) əhatə edir.

Bu zaman auditor ilk növbədə Sifarişçidən 2015-ci ilin maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditinin aparılması barədə məlumat əldə edir. Əgər audit:

a) aparılmışdırsa və şərtsiz müsbət rəy verilmişdirsə, auditor 2016-cı ilin əvvəlinə sifarişçinin xalis aktivləri və ya aktivləri üzrə göstəricilərin düzgünlüyünə əminlik əldə edir, 1 yanvar 2016-cı il tarixdən 2016-cı ilin may ayının 20-dək dövrdə xalis aktivlərin hərəkətinin araşdırmasını aparır 805 sayılı "Xüsusi mülahizələr – ayrıca maliyyə hesabatlarının və maliyyə hesabatı xüsusi elementlərinin, hesablarının və ya maddələrinin auditi" BAS-na müvafiq olaraq rəy bildirir (bax: Numunə 2).

b) aparılmışdırsa və şərtsiz müsbət rəydən fərqli rəy verilmişdirsə, auditor fərqli rəy verilməsinin səbəblərinin araşdırır, onların sifarişçinin xalis aktivləri və ya aktivləri üzrə göstəricilərinə təsirini qiymətləndirir, onların düzgünlüyünə əminlik əldə etdikdən sonra 1 yanvar 2016-cı il tarixdən 2016-cı ilin may ayının 20-dək dövrdə xalis aktivlərin/aktivlərin hərəkətinin araşdırmasını aparır 805 sayılı "Xüsusi mülahizələr – ayrıca maliyyə hesabatlarının və maliyyə hesabatı xüsusi elementlərinin, hesablarının və ya maddələrinin auditi" BAS-na müvafiq olaraq rəy bildirir.

Nümunə 1:

Tapşırığın yerinə yetirilməsinin şərtləri:

- Mühasibat balansının (yəni ayrıca maliyyə hesabatının) auditı;
- Mühasibat balansı müəssisənin rəhbərliyi tərəfindən, X yurisdiksiyasında maliyyə hesabatları çərçivələrinin mühasibat balansının hazırlanması ilə bağlı tələblərinə uyğun olaraq hazırlanmışdır;
- Maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələri istifadəçilərin geniş dairəsinin maliyyə məlumatlarına olan ümumi tələbatının ödənilməsi üçün nəzərdə tutulmuş ədalətli təqdimat çərçivələridir;
- Audit tapşırığının yerinə yetirilməsinin şərtlərində rəhbərliyin maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına görə 210 sayılı BAS-da göstərilmiş məsuliyyəti əks etdirilmişdir;
- Auditor bu qərara gəlmişdir ki, auditor rəyində “bütün əhəmiyyətli aspektlərdən ədalətli əks etdirir” ifadə formasından istifadə etmək məqsədəuyğundur.

MÜSTƏQİL AUDİTORUN HESABATI

[Hesabatın ünvanlandığı şəxs]

Biz 31 dekabr 20X1-ci il tarixinə ABC şirkətinin əlavə edilən mühasibat balansının, habelə uçot siyasətinin əsas müddələrinin və digər izahedici məlumatların (birlikdə “maliyyə hesabatı” adlanır) auditini apardıq.

Maliyyə hesabatının hazırlanması üzrə rəhbərliyin məsuliyyəti

Rəhbərlik bu maliyyə hesabatının X yurisdiksiyasında maliyyə hesabatı çərçivələrinin tələblərinə uyğun olaraq və ədalətli təqdimatı və daxili nəzarətin elə bir sisteminin təşkilinə görə məsuliyyət daşıyır ki, bu sistem, rəhbərliyin fikrincə, dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərdən azad olan maliyyə hesabatının hazırlanması üçün zəruridir.

Auditorun məsuliyyəti

Bizim vəzifəmiz apardığımız auditin əsasında həmin maliyyə hesabatına dair rəy hazırlamaqdır. Biz auditini beynəlxalq audit standartlarına uyğun aparmışıq. Bu standartlara əsasən, biz etik normalara əməl etməli və auditini elə bir şəkildə planlaşdırmalı və aparmalıyıq ki, maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli təhriflərin olmadığına dair əlabatan əminlik əldə edək.

Audit maliyyə hesabatında təqdim olunan məbləğləri və açıqlamaları təsdiqləyən audit sübutlarının əldə edilməsinə yönəlmiş prosedurların yerinə yetirilməsini əhatə edir. Prosedurların secilməsi auditorun peşəkar mühakiməsinə, o cümlədən maliyyə hesabatında dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində əhəmiyyətli təhriflər riskinin qiymətləndirilməsinə əsaslanır. Həmin risk qiymətləndirmələrini apararkən auditor müəssisənin daxili nəzarətinin səmərəliliyinə dair rəy vermək məqsədilə deyil, konkret vəziyyətlərdə zəruri olan audit prosedurlarını işləyib hazırlamaq məqsədilə maliyyə hesabatının hazırlanması və ədalətli təqdimatı ilə bağlı daxili nəzarəti nəzərdən keçirir. Auditə, həmçinin, maliyyə hesabatının ümumi təqdimatının qiymətləndirilməsi kimi, istifadə edilmiş uçot siyasətinin məqsədəuyğunluğunun və rəhbərliyin apardığı uçot qiymətləndirmələrinin əsaslılığının qiymətləndirilməsi daxildir.

Biz hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit sübutları auditor rəyini əsaslandırmaq üçün yetərli və münasibdir.

Rəy

Bizim fikrimizcə, maliyyə hesabatı 31 dekabr 20X1-ci il tarixinə ABC şirkətinin maliyyə vəziyyətini maliyyə hesabatının hazırlanması ilə əlaqədar X yurisdiksiyasında maliyyə hesabatları çərçivələrinin tələblərinə uyğun olaraq bütün əhəmiyyətli aspektlərdən ədalətli əks etdirir.

[Auditorun imzası]

[Auditor hesabatının tarixi]

[Auditorun ünvanı]

Numunə 2:

Tapşırığın yerinə yetirilməsinin şərtləri:

- “Aktivlərin dəyərinin müəyyənləşdirilməsinin” (yeni maliyyə hesabatının elementi, hesabı və ya maddəsi) audit;
- Maliyyə hesabatı tənzimləyici orqan tərəfindən müəyyənləşdirilmiş maliyyə hesabatlarının tərtib edilməsi üzrə müddəalara uyğun olaraq, belə tənzimləyici orqanın tələblərinə riayət etmək məqsədilə müəssisənin rəhbərliyi tərəfindən hazırlanmışdır. Rəhbərliyin maliyyə hesabatlarının çərçivələrini seçmək imkanı yoxdur;
- Maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivəsi xüsusi istifadəçilərin maliyyə məlumatlarına olan tələbatını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş ədalətli təqdimat çərçivəsidir;
- Audit tapşırığının yerinə yetirilməsinin şərtlərində rəhbərliyin maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına görə 210 sayılı BAS-da göstərilmiş məsuliyyəti əks etdirilmişdir;
- Auditor hesabatının yayılması məhdudlaşdırılmışdır.

MÜSTƏQİL AUDİTORUN HESABATI

[Hesabatın ünvanlandığı şəxs]

Biz 31 dekabr 20X1-ci il tarixinə ABC şirkətinin “aktivlərinin dəyərinin müəyyənləşdirilməsi” məqsədilə aktiv maddələr üzrə əlavə edilən reyestrinin (“reyestr”) auditini apardıq. Reyestr [tənzimləyici orqan tərəfindən maliyyə hesabatlarının hazırlanması üzrə müəyyənləşdirilmiş müddəaları göstərməli] əsasən rəhbərlik tərəfindən hazırlanmışdır.

Maliyyə hesabatının hazırlanması üzrə rəhbərliyin məsuliyyəti

Rəhbərlik reyestrin [tənzimləyici orqan tərəfindən maliyyə hesabatlarının hazırlanması üzrə müəyyənləşdirilmiş müddəaları göstərməli] uyğun olaraq hazırlanması və daxili nəzarətin elə bir sisteminin təşkilinə görə məsuliyyət daşıyır ki, bu sistem, rəhbərliyin fikrincə, dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərdən azad olan maliyyə hesabatının hazırlanması üçün zəruridir.

Auditorun məsuliyyəti

Bizim vəzifəmiz apardığımız auditin əsasında həmin maliyyə hesabatına dair rəy hazırlamaqdır. Biz auditin Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun aparmışıq. Bu standartlara əsasən, biz etik normalara əməl etməli və auditin elə bir şəkildə planlaşdırılmalı və aparmalıyıq ki, maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli təhriflərin olmadığına dair əğlabatan əminlik əldə edək.

Audit maliyyə hesabatında təqdim olunan məbləğləri və açıqlamaları təsdiqləyən audit sübutlarının əldə edilməsinə yönəlmiş prosedurların yerinə yetirilməsini əhatə edir. Prosedurların seçilməsi auditorun peşəkar muhakiməsinə, o cümlədən maliyyə hesabatında dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində əhəmiyyətli təhriflər riskinin qiymətləndirilməsinə əsaslanır. Həmin risk qiymətləndirmələrini apararkən auditor müəssisənin daxili nəzarətinin səmərəliliyinə dair rəy vermək məqsədilə deyil, konkret vəziyyətlərdə zəruri

olan audit prosedurlarını işləyib hazırlamaq məqsədilə maliyyə hesabatının hazırlanması və ədalətli təqdimatı ilə bağlı daxili nəzarəti nəzərdən keçirir. Auditə, həmçinin, maliyyə hesabatının ümumi təqdimatının qiymətləndirilməsi kimi, istifadə edilmiş uçot siyasətinin məqsədəuyğunluğunun və rəhbərliyin apardığı uçot qiymətləndirmələrinin əsaslılığının qiymətləndirilməsi daxildir.

Biz hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit sübutları auditor rəyini əsaslandırmaq üçün yetərli və münasibdir.

Rəy

Bizim fikrimizcə, 31 dekabr 20XI-ci il tarixinə ABC şirkətinin “aktivlərinin dəyərinin müəyənləşdirilməsi” məqsədilə aktiv maddələr üzrə əlavə edilən reyestrə təqdim edilmiş maliyyə məlumatları bütün əhəmiyyətli aspektlərdən [tənzimləyici orqan tərəfindən maliyyə hesabatlarının hazırlanması üzrə müəyənləşdirilmiş müddəaları göstərməli] uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Mühasibat uçotunun əsasları və yayılma üzrə məhdudiyət

Rəyimizi dəyişdirmədən, biz diqqəti maliyyə hesabatının X qeydinə yönəltməyi xahiş edirik. Həmin qeyddə mühasibat uçotunun əsasları təsvir edilir. Reyestr (SDA) tənzimləyici orqanının tələblərinə ABC şirkəti tərəfindən əməl edilməsinə yardım etmək üçün hazırlanmışdır. Bu səbəbdən reyestr başqa məqsədlər üçün yararlı olmaya bilər. Bizim hesabatımız istisnasız olaraq ABC şirkəti və (SDA) tənzimləyici orqanı üçün nəzərdə tutulmuşdur və digər şəxslərə verilə bilməz.

[Auditorun imzası]

[Auditor hesabatının tarixi]

[Auditorun ünvanı]

Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi
(Çıxarış)

...Maddə 49-1. Hüquqi şəxs tərəfindən aidiyyəti şəxslərlə əqdlərin bağlanması qaydası

49-1.1. Hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslə həmin hüquqi şəxs arasında bağlanan hər hansı əqd, razılaşma və yaxud əlaqəli əqdlər məcmusu aidiyyəti şəxslə əqd hesab edilir. Hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslər aşağıdakılardır:

49-1.1.1. hüquqi şəxsin direktorlar şurasının (müşahidə şurasının) və icra orqanının rəhbəri və üzvləri;

49-1.1.2. hüquqi şəxsin struktur bölməsinin (filial, nümayəndəlik, idarə və s.) rəhbəri;

49-1.1.3. bu Məcəllənin 49-1.1.1-ci və 49-1.1.2-ci maddələrində göstərilən şəxslərin qohumları (əri (arvadı), valideynləri, o cümlədən ərinin, arvadının valideynləri, babaları və nənələri, övladları, övladlığa götürənləri (götürülənləri), qardaşları və bacıları);

49-1.1.4. hüquqi şəxsin nizamnamə kapitalında ən azı 10 faiz və daha çox paya birbaşa və ya dolayı yolla malik olan hər hansı şəxs;

49-1.1.5. bu Məcəllənin 49-1.1.1-ci, 49-1.1.2-ci və 49-1.1.4-cü maddələrində göstərilən şəxslərin birbaşa və ya dolayısı ilə iştirak etdiyi hüquqi şəxslər;

49-1.1.6. hüquqi şəxsin, nizamnamə kapitalında ən azı 20 faiz payla iştirak etdiyi hüquqi şəxs;

49-1.1.7. bu Məcəllənin 49-1.1.4-cü və 49-1.1.6-cı maddələrində göstərilən hüquqi şəxslərdə ən azı 20 faiz paya (səhmlərə) malik olan hər hansı şəxs;

49-1.1.8. bu Məcəllənin 49-1.1.4-cü və 49-1.1.6-cı maddələrində göstərilən hüquqi şəxslərin direktorlar şurasının (müşahidə şurasının) və icra orqanlarının rəhbərləri.

49-1.2. Aidiyyəti şəxslə bağlanması nəzərdə tutulan əqdin dəyəri hüquqi şəxsin aktivlərinin 5 faiz və daha çox hissəsini təşkil etdikdə, həmin əqd hüquqi şəxs tərəfindən cəlb edilmiş müstəqil auditorun rəyi və hüquqi şəxsin iştirakçılarının ümumi yığıncağının sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilmiş qərarı ilə bağlanılır. Həmin əqdə münasibətdə aidiyyəti şəxs olan iştirakçı məsələ ilə əlaqədar olan səsvermədə iştirak edə bilməz.

49-1.3. Aidiyyəti şəxslə bağlanması nəzərdə tutulan əqdin dəyəri hüquqi şəxsin aktivlərinin 5 faizədən çox hissəsini təşkil etdikdə, həmin əqd hüquqi şəxsin nizamnaməsinə uyğun olaraq, onun iştirakçılarının ümumi yığıncağı, direktorlar şurası (müşahidə şurası) və ya icra orqanı tərəfindən qəbul olunur. Bu halda iştirakçıların ümumi yığıncağında, direktorlar şurasının (müşahidə şurasının) və kollegial icra orqanının iclaslarında aidiyyəti şəxs olan iştirakçı (üzv) səsvermədə iştirak edə bilməz. Hüquqi şəxsin təkbaşına icra orqanının rəhbəri, habelə onun bu Məcəllənin 49-1.1.3-cü və 49-1.1.5-ci maddələrində göstərilən şəxsləri aidiyyəti şəxs qismində çıxış etdikdə onlarla hüquqi şəxs arasında əqd direktorlar şurasının (müşahidə şurasının), o olmadıqda isə hüquqi şəxsin ümumi yığıncağının qərarı ilə bağlanılır.

Metodik göstərişin hüquqi bazası

Metodik göstərişin hüquqi bazası aşağıdakılardır:

A) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 26 fevral tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2003-cü il 24 yanvar tarixli 844 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin Nizamnaməsi"ndə dəyişikliklər edilməsi haqqında, "Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 23 mart tarixli 213 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə "Meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 23 fevral tarixli 372 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə, 09 mart 2016-cı il tarixli "Azəravtoyol" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti haqqında Fərmanlarında, "Azərxaçça" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 5 may 2016-cı il tarixli Sərəncamında

- "Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin, Televiziya və Radio Verilişləri" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin, Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Nizamnamələrinə dəyişikliklər edilmiş, müvafiq maddələr "Cəmiyyətin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də müstəqil auditorun rəyi ilə aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi;" redaktəsində verilmişdir. Müvafiq maddə "Azəravtoyol" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Nizamnaməsində "Azərxaçça" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 5 may 2016-cı il tarixli Sərəncamında da əksini tapmışdır.

B) "Nizamnamə kapitalında dövlətə məxsus səhmlər olan bankların və bank olmayan kredit təşkilatlarının idarə edilməsində dövlətin iştirakı qaydası haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 7 avqust tarixli 144 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə 2016-cı il 26 fevral tarixli Fərmanı ilə aşağıdakı maddə:

"1. Nizamnamə kapitalında dövlətə məxsus səhmlər olan banklarda və bank olmayan kredit təşkilatlarında (bundan sonra kredit təşkilatı) həmin səhmlərin imkan verdiyi dərəcədə ümumi yığıncağın səlahiyyətlərinə aid edilmiş məsələlərin həll edilməsində dövlətin adından iştirak etmə hüququ aşağıdakı dövlət orqanlarına həvalə edilsin:

1.1. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə:

...1.1.4. kredit təşkilatının xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də müstəqil auditorun rəyi ilə aidiyyəti şəxslə dəyəri kredit təşkilatının aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi;" redaktəsində verilmişdir.

C) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 fevral 2016 -cı il tarixli:

- "Azərbaycan Respublikasında su təchizatı sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 11 iyun tarixli 252 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

- "Azərbaycan Respublikasında istilik təchizatı sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 8 iyun tarixli 847 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

- "Nüvə texnologiyalarından dinc məqsədlərlə istifadə üçün Azərbaycan Respublikasının Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi tabeliyində "Milli Nüvə

Tədqiqatları Mərkəzi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 8 may tarixli 442 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə

- “Azərkosmos” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 3 may tarixli 885 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 18 mart tarixli 1121 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“Azəryolservis” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin fəaliyyətinin təşkili haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 12 noyabr tarixli 2495 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“AzerGold” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 11 fevral tarixli 1047 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“Azərbaycan Hava Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 16 aprel tarixli 2761 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə ;

-“Azərbaycan Polad İstehsalı Kompleksinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 23 aprel tarixli 2875 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə

-“Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin fəaliyyətinin təşkili haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 10 yanvar tarixli 213 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“Azərbaycan Respublikası Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidmətinin tabeliyində Hərbi Ovçuluq İttifaqının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 24 iyul tarixli 3017 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“Azərişiq” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin fəaliyyətinin təşkili haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 4 may tarixli 1206 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə ;

-“Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində “Şahdağ Turizm Mərkəzi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 10 sentyabr tarixli 1401 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə ;

-“Azərbaycan Respublikasında yaşıllıqların salınması sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 13 iyun tarixli 2868 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“Bakı Metropoliteni” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 27 fevral tarixli 289 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə;

-“Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 20 iyul tarixli 383 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə

Sərəncamları ilə adları çəkilən qurumların Nizamnamələrində müvafiq dəyişikliklər edilmiş, aidiyyəti şəxslə dəyəri aktivlərin 5 faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin

bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi zamanı müstəqil auditorun rəyinin olmasının məcburiliyi ehtiva olunmuşdur.

D) 09 mart 2016-cı il tarixli "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə aşağıdakı dəyişiklik edilmişdir:

"41.2-ci maddənin birinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə müvafiq olaraq bank sirrini təşkil edən məlumatlar yalnız müştərilərin özlərinə və onların nümayəndələrinə, həmçinin kənar auditorlara və maliyyə bazarlarına nəzarət orqanına verilir."

44.2-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"44.2. Auditor yoxlaması "Auditor xidməti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq həyata keçirilir."

E) 09 mart 2016-cı il tarixli "Qiymətli kağızlar bazarı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə:

"75.3. Emitentlərin illik hesabatında aşağıdakılar öz əksini tapmalıdır:

75.3.1. maliyyə hesabatları;" maddəsinə " 75.3.1-ci maddəyə "hesabatları" sözündən sonra "və onun yoxlanılması üzrə kənar auditor rəyi" sözləri əlavə edilmişdir.

F) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 10 mart tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının NİZAMNAMƏSİ"ndə aşağıdakı maddələr mövcuddur:

"5.3. Direktorlar Şurası aşağıdakı funksiyaları həyata keçirir:

5.3.12. Palatanın kənar auditorunu təyin edir və audit hesabatını qəbul edir;

8. Palatanın daxili audit bölməsi

8.1. Palatanın daxili audit bölməsi birbaşa Direktorlar Şurasına tabedir və ona hesabat verir. Palatanın daxili audit bölməsinin üzvləri Direktorlar Şurası tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edirlər. Daxili audit bölməsi məlumat almaq, sənədlərə və məlumat bazasına çıxış əldə etmək səlahiyyətinə malikdir. Daxili audit bölməsinin əməkdaşları Palatanın işçi heyətini təşkil edirlər və Palatanın bütün işçilərinə aid olan qaydalara əməl etməlidirlər.

8.2. Daxili audit bölməsi aşağıdakı vəzifələri həyata keçirir:

8.2.1. audit fəaliyyətinin risk əsaslı illik planını hazırlayır və təsdiq üçün Direktorlar Şurasına təqdim edir;

8.2.2. davamlı peşəkar inkişafın milli və beynəlxalq standartlarına uyğunluğunu təmin etməklə, öz audit fəaliyyətində yüksək keyfiyyətin təmin edilməsinə nail olur;

8.2.3. risklərin idarə olunması, daxili idarəetmə və nəzarət sistemləri və idarəetmə prosesini qiymətləndirmək üçün sistemli və məqsədyönlü yanaşma tətbiq etməklə, öz məqsədlərinə nail olmaqda Palatanı dəstəkləyir və risklərin idarə olunması, daxili idarəetmə və nəzarət sistemlərinin və idarəetmə prosesinin təkmilləşdirilməsinə kömək edir;

8.2.4. Palatanın struktur bölmələrinin auditini həyata keçirir və hüquqi, tənzimləyici və digər qaydalara əməl edilməsi vəziyyətini yoxlayır;

8.2.5. sənədlərin, hesabatların və Palatada toplanan digər məlumatların düzgünlüyünü yoxlayır;

8.2.6. müntəzəm olaraq həyata keçirdiyi auditin nəticələri barədə Direktorlar Şurasına hesabat təqdim edir;

8.2.7. xüsusi əhəmiyyətli hər hansı bir hal müşahidə etdikdə, Direktorlar Şurasını bu barədə dərhal məlumatlandırır;

8.2.8. hesabat Direktorlar Şurasına təqdim olunmazdan əvvəl hesabatda adları çəkilən strukturlara və şəxslərə fikir bildirmək imkanı yaradır;

8.2.9. audit zamanı aşkar etdiyi nöqsanların aradan qaldırılması barədə Direktorlar Şurasına və Palatanın struktur bölmələrinə tövsiyələr verir;"

G) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 11 aprel tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir "Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin NİZAMNAMƏSİ"ndə aşağıdakı maddələr mövcuddur:

...4. Mərkəzin idarə olunması

...4.4. Şuranın səlahiyyətləri aşağıdakılardır:

... 4.4.8. Mərkəzin illik audit nəticələrinə dair təkliflər vermək;

...8. Audit

8.1. Mərkəz daxili audit xidmətini təsis edir. Daxili audit xidməti "Daxili audit haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş vəzifələri yerinə yetirir.

8.2. Mərkəzin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin müstəqil (kənar) auditori Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə və "Auditor xidməti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq həyata keçirilir.

H) "Ərzaq məhsullarının tədarükü və təchizatı" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 11 aprel tarixli Sərəncamında aşağıdakı maddələr mövcuddur:

1. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin tabeliyində "Ərzaq məhsullarının tədarükü və təchizatı" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti yaradılsın (bundan sonra – Cəmiyyət).

...3. Cəmiyyətdə ümumi yığıncağın səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi aşağıdakı dövlət orqanlarına həvalə edilsin:

3.1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə:

3.1.3. Cəmiyyətin xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də müstəqil auditorun rəyi ilə aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi;

3.2. Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinə:

3.2.1. Cəmiyyətin illik hesabatlarının, mühasibat balanslarının, mənfəət və zərər hesablarının təsdiq edilməsi, mənfəətinin və zərərinin bölüşdürülməsi;

3.2.2. müstəqil auditorun rəyi ilə aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizədək hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi;

İ) Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinin yaradılması və fəaliyyətinin təşkili haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 11 aprel tarixli Fərmanında aşağıdakı maddələr mövcuddur:

"...8. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinin tabeliyində "MİDA" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin ümumi yığıncağının səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi aşağıdakı dövlət orqanlarına həvalə edilsin:

8.1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinə:

...8.1.8. müstəqil auditorun rəyi ilə aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin 5 faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi;"

Həmin Fərmanla təsdiq edilmiş " "MİDA" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin Nizamnaməsində aşağıdakı maddələr mövcuddur:

"...6. Müşahidə Şurası

...6.2.6. daxili audit bölməsinin üzvlərini vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir;

6.2.7. Cəmiyyətin kənar auditorunu təyin edir və audit hesabatını qəbul edir;

... 10. Cəmiyyətdə uçot, hesabat və nəzarət

10.1. Cəmiyyət mühasibat və statistik uçotu "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq aparır. Cəmiyyət maliyyə hesabatlarını Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq tərtib edir.

10.2. Cəmiyyətin birinci maliyyə ili dövlət qeydiyyatına alındığı vaxtdan başlayır və həmin il dekabrın 31-də başa çatır. Növbəti maliyyə ili isə yanvarın 1-dən başlayır və dekabrın 31-də başa çatır.

10.3. Şəffaflığın təmin edilməsi üçün Cəmiyyət illik maliyyə hesabatını hər maliyyə ili bitdikdən sonra aprelin 30-dan gec olmayan müddətdə auditor rəyi ilə birlikdə mətbu orqanda dərc etdirməyə borcludur.

10.4. Cəmiyyət mühasibat uçotunu təşkil edir, nümayəndəlik və filiallarının, həmçinin tabeliyində olan hüquqi şəxs statuslu qurumların rüblük və illik maliyyə hesabatına baxır, icmallaşdırır, maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti barədə ümumi hesabatı, maliyyə hesabatlarını (mühasibat balansı, mənfəət və zərər hesabları, kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat, pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat, uçot siyasəti və izahlı qeydlər) tərtib edir və təsdiq edilmək üçün müəyyən olunmuş qaydada Agentliyə təqdim edir.

10.5. Cəmiyyət illik maliyyə hesabatlarını hər maliyyə ili bitdikdən sonra auditor rəyi ilə birlikdə mühasibat uçotu sahəsində dövlət tənzimləməsini həyata keçirən Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə təqdim edir."

J) "İnvestisiya fondları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə "İnvestisiya fondları haqqında" Azərbaycan Respublikasının 21 aprel 2016-cı il tarixli Qanununda 27.2.5-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilmişdir:

"27.2.5. səhmdar investisiya fondu ilə ona aidiyyəti olan şəxslər arasında fondun aktivlərinin dəyərini 5 faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdlər səhmdar investisiya fondu tərəfindən cəlb edilmiş müstəqil auditorun rəyi və səsvermədə iştirak etmək hüququ olan səhmdarların ümumi yığıncağının sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilən qərarı ilə bağlanılır;"

K) "Lisenzialar və icazələr haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 15 mart tarixli Qanununa 3 nömrəli əlavədə "Sahibkarlıq fəaliyyətinə verilən icazələrin siyahısı"na:

... 77. auditor adı almaq üçün verilən ixtisas imtahanının nəticələrini təsdiq edən sənəd;

daxil edilmişdir.

L) "Azərxaçça" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 5 may 2016-cı il tarixli Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Səhmləri dövlətə məxsus olan "Azərxaçça" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti (bundan sonra - Cəmiyyət) yaradılsın.

4. Cəmiyyətdə ümumi yığıncağın səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi aşağıdakı dövlət orqanlarına həvalə edilsin:

4.2. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə:

4.2.6. Cəmiyyətin xalis aktivlərinin dəyərini iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), eləcə də müstəqil auditorun rəyi ilə aidiyyəti şəxslə dəyəri Cəmiyyətin aktivlərinin beş faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması haqqında qərar qəbul edilməsi.

İstifadə edilmiş ədəbiyyatlar:

1. Keyfiyyətə nəzarət, audit, təhlil, digər təstiqləmə və əlaqəli xidmətlər üzrə Beynəlxalq Standartlar Toplusu, Bakı-2015
2. Azərbaycan Respublikasında Auditor xidmətinin İnkişaf Konsepsiyası (2012-2012-ci illər), Bakı-2013.
3. Auditin aparılması və sənədləşdirilməsinə dair TƏLİMAT (№ 267/7, 20.10.2015)
4. “Kommersiya Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının konseptual Əsasları”.
5. Dövlət Büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlarda büdcə təşkilatları üçün MİLLİ Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olaraq Mühasibat Uçotunun təşkili və aparılmasına dair Təlimat (AR Maliyyə Nazirliyi: Qərar № Q-02 09.02.2012-ci il)